

Sygn. akt III AUa 1184/16

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 23 listopada 2016 r.

Sąd Apelacyjny - III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Gdańsku

w składzie:

Przewodniczący:	SSA Małgorzata Gerszewska
Sędziowie:	SSA Iwona Krzeczowska - Lasoń (spr.) SSA Barbara Mazur
Protokolant:	st.sekr.sądowy Wioletta Blach

po rozpoznaniu w dniu 23 listopada 2016 r. w Gdańsku

sprawy J. C.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w B.

o prawo do emerytury

na skutek apelacji J. C.

od wyroku Sądu Okręgowego w Bydgoszczy VI Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z dnia 10 maja 2016 r., sygn. akt VI U 3517/15

oddala apelację.

SSA Barbara Mazur SSA Małgorzata Gerszewska SSA Iwona Krzeczowska - Lasoń

Sygn. akt III AUa 1184/16

UZASADNIENIE

Decyzja z dnia 22 października 2015 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych odmówił ubezpieczonemu J. C. prawa do emerytury w obniżonym wieku.

Sąd Okręgowy w Bydgoszczy oddalił odwołanie ubezpieczonego wyrokiem z dnia 10 maja 2016 r.

Sąd ustalił, że wnioskodawca legitymuje się ponad 25 letnim okresem składkowym i nieskładkowym. Nie posiada co najmniej 15 letniego okresu pracy w warunkach szczególnych. W okresie wskazanym w świadectwie pracy wydanym przez Rolniczą Spółdzielnię Produkcyjną (...) wykonywał pracę. Wnioskodawca faktycznie pracę tę wykonywał jako członek tej spółdzielni, a nie w ramach stosunku pracy. Tym samym praca wnioskodawcy w (...) jako członka rolniczej spółdzielni produkcyjnej świadczona w ramach stosunku cywilnoprawnego, nie może zostać doliczona do okresu pracy

w warunkach szczególnych, a w konsekwencji przesądza to o braku prawa do emerytury w obniżonym wieku z tytułu zatrudnienia w szczególnych warunkach na podstawie art. 184 ust.1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (t.j. Dz.U. z 2015 r., poz. 748 ze zm. dalej: "ustawa o emeryturach i rentach z FUS").

Powyższy wyrok w całości zaskarżył wnioskodawca, zarzucając mu naruszenie prawa materialnego - art. 184 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, art. 182 § 3 ustawy z dnia 16 września 1982 r. - Prawo spółdzielcze (DZ. U z 2016 r. poz. 21) oraz art. 32 ustawy zasadniczej - Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. Wskazując na powyższe wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku lub przekazanie sprawy Sądowi I instancji do ponownego rozpoznania.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja wnioskodawcy jest nieuzasadniona.

Na wstępie wskazać należy, że sąd drugiej instancji rozpoznaje sprawę w granicach apelacji (art. 378 § 1 k.p.c.) na podstawie materiału zebranego w postępowaniu w pierwszej instancji oraz w postępowaniu apelacyjnym (art. 382 k.p.c.) z tym zastrzeżeniem, że przed sądem pierwszej instancji powinny być przedstawione wyczerpująco kwestie sporne, zgłoszone fakty i dowody, a prezentacja materiału dowodowego przed sądem drugiej instancji ma miejsce wyjątkowo (art. 381 k.p.c.). Stosując zasady tzw. apelacji pełnej należy stwierdzić, że obowiązkiem sądu drugiej instancji nie jest rozpoznanie samej apelacji lecz ponowne merytoryczne rozpoznanie sprawy w granicach zaskarżenia.

Ustalenia Sądu Okręgowego nie są wadliwe, jednakże okazały się niepełne, bardzo lakoniczne i niewystarczające do prawidłowego rozstrzygnięcia, dlatego też Sąd Apelacyjny, jako Sąd meriti uzupełnił je w oparciu o akta organu rentowego oraz przedłożone w toku procesu dokumenty.

W sprawie bezspornym jest, że wnioskodawca urodzony dnia (...), złożył dnia 23 września 2015 r. wniosek do pozwanego organu rentowego o przyznanie mu prawa do emerytury. Na dzień złożenia wniosku spełnił przesłanki: dotyczące wieku, ogólnego stażu ubezpieczenia emerytalnego (udowodnił 26 lat, 8 miesięcy i 7 dni okresów składkowych i nieskładkowych) i nieprzystąpienia do OFE.

Sporna okazała się natomiast przesłanka posiadania przez skarżącego wymaganego okresu 15 lat pracy w szczególnych warunkach. Organ rentowy odmawiając prawa do emerytury do okresu pracy w warunkach nie zaliczył wnioskodawcy pracy w Rolniczej Spółdzielni Produkcyjnej (...) w M. w okresie od dnia 1 września 1979 r. do 4 grudnia 1994 r.

Sąd Apelacyjny ustalił, że w okresie od dnia 1 września 1979 r. do 4 grudnia 1994 r. ubezpieczony wykonywał pracę w Rolniczej Spółdzielni Produkcyjnej (...) w M. charakterze operatora spychacza. Pracę na rzecz tej Spółdzielni wykonywał jako jej członek. Z akt osobowych wnioskodawcy (k - 21 a.s.) wynika, że wnioskodawca dnia 17 października 1979 r. złożył deklarację przyjęcia w poczet członków RSP i zadeklarował 1000 udziałów w wysokości 1000 zł wraz z wpisowym w wysokości 50 zł. Uchwałą Walnego Zgromadzenia z dnia 17 października 1979 r. został przyjęty na członka tej spółdzielni i wpisany pod nr 76. w poczet członków. Rolnicza Spółdzielnia Produkcyjna (...) w M. zaświadczeniem z dnia 24 marca 2004 r. o pracy i dochodach ubezpieczonego członka spółdzielni, wskazała liczbę dni pracy w okresie od 1979 r. do 1994 r. Poza wniesieniem wkładu wnioskodawca niespornie uczestniczył w Walnych Zgromadzeniach Spółdzielni.

Nie zasługuje na uwzględnienie zarzut naruszenia prawa materialnego, ponieważ przy rozpatrywaniu kwestii uprawnień wnioskodawcy do emerytury z tytułu pracy w warunkach szczególnych, jako ubezpieczonego urodzonego w (...), Sąd Okręgowy prawidłowo zastosował przepis art. 184 ustawy o emeryturach i rentach z FUS. Przepis ten w zakresie wcześniejszego wieku emerytalnego w ust. 1 odwołuje się do art. 32, 33, 39 i 40, natomiast jeśli chodzi o ustalenie okresów pracy wykonywanej w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze odsyła do przepisów dotychczasowych. Zatem mają zastosowanie wprost przepisy rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze

(Dz. U. Nr 8, poz. 43 z późn. zm.) zarówno co do wymaganego okresu zatrudnienia w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze koniecznego do przyznania emerytury w niższym wieku, jak i rodzaju tej pracy.

Definicję ustawową "pracy w szczególnych warunkach" zawiera art. 32 ust. 2 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych. Zgodnie z tym przepisem, za pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach uważa się pracowników zatrudnionych przy pracach o znacznej szkodliwości dla zdrowia oraz o znacznym stopniu uciążliwości lub wymagających wysokiej sprawności psychofizycznej ze względu na bezpieczeństwo własne lub otoczenia.

Okresami pracy uzasadniającymi prawo do świadczeń na zasadach określonych w przepisach są okresy, w których praca w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze jest wykonywana stale i w pełnym wymiarze czasu pracy, obowiązującym na danym stanowisku pracy.

Ze stanowiska przyjętego w apelacji wynika, że ubezpieczony kwestię prawnej kwalifikacji jego zatrudnienia w Rolniczej Spółdzielni Produkcyjnej (...) w M. analizował wychodząc z błędnego założenia, że stosunek członkostwa tej Spółdzielni oznacza istnienie spółdzielczej umowy o pracę.

Stosownie do art. 2 k.p., pracownikiem jest osoba zatrudniona na podstawie umowy o pracę, powołania, wyboru, mianowania lub spółdzielczej umowy o pracę. Gdyby zatem w istocie wnioskodawca w spornym okresie świadczył pracę na podstawie spółdzielczej umowy o pracę, to nie byłoby przeszkód, aby okres ten uznany został za pracę w warunkach szczególnych, bez potrzeby przeprowadzania analizy porównawczej sposobu wykonywania pracy w odniesieniu do stosunku pracy. Wnioskodawca byłby wtedy bez wątpienia pracownikiem w rozumieniu przepisów art. 184 i 32 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych. Rzecz jednak w tym, że ustawodawca nie przewidział w rolniczej spółdzielni produkcyjnej formy zatrudnienia występującej w spółdzielni pracy, w której stosunek pracy pomiędzy spółdzielnią a jej członkiem nawiązuje się przez spółdzielczą umowę o pracę (art. 182 § 3 ustawy z dnia 16 września 1982 r. - Prawo spółdzielcze; tekst jedn.: Dz. U. z 2003 r. Nr 188, poz. 1848 z późn. zm.). Inaczej rzecz ujmując, zatrudnienie członka rolniczej spółdzielni produkcyjnej w tej spółdzielni wynika ze stosunku członkostwa, a nie ze spółdzielczej umowy o pracę.

Wykonywanie pracy na podstawie ważnego stosunku członkostwa wyklucza kwalifikowanie jej jako stosunku pracy. Stosownie do art. 22 § 1 k.p., przez nawiązanie stosunku pracy pracownik zobowiązuje się do wykonywania pracy określonego rodzaju na rzecz pracodawcy i pod jego kierownictwem oraz w miejscu i czasie wyznaczonym przez pracodawcę, a pracodawca - do zatrudniania pracownika za wynagrodzeniem. Z kolei w myśl art. 22 § 1¹ k.p. zatrudnienie w warunkach określonych w § 1 jest zatrudnieniem na podstawie stosunku pracy, bez względu na nazwę zawartej przez strony umowy. Zatrudnienie wynikające ze stosunku członkostwa w rolniczej spółdzielni produkcyjnej nie odpowiada warunkom opisanym w art. 22 § 1 k.p., bowiem z jego istoty wynikają prawa i obowiązki niewystępujące w stosunku pracy, a wynikające z art. 18 Prawa spółdzielczego, np. prawo do uczestniczenia w walnym zgromadzeniu lub zebraniu grupy członkowskiej, do wybierania i bycia wybieranym do organów spółdzielni, do udziału w nadwyżce bilansowej, do świadczeń spółdzielni w zakresie jej statutowej działalności oraz prawo do zaskarżania uchwał walnego zgromadzenia spółdzielni (art. 42 § 4 Prawa spółdzielczego), obowiązek wniesienia wkładu (art. 152 Prawa spółdzielczego). Potwierdził to Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 8 grudnia 2009 r., I UK 186/09 (OSNP 2011 nr 13-14, poz. 189), stwierdzając, że prawa i obowiązki członków rolniczych spółdzielni produkcyjnych są uregulowane w odmienny sposób praw i obowiązków pracowniczych. Przy czym wyraźnie trzeba zaznaczyć, że niekorzystanie przez spółdzielcę z przysługujących mu praw nie oznacza, że nie kształtują one treści stosunku prawnego łączącego go ze spółdzielnią.

Niektóre prawa i obowiązki związane z wykonywaniem pracy członka rolniczej spółdzielni produkcyjnej mogą być podobne lub identyczne jak wynikające z zatrudnienia pracowniczego. Z istoty członkostwa wynika obowiązek członka rolniczej spółdzielni produkcyjnej zespolonego działania przy prowadzeniu wspólnego gospodarstwa rolnego oraz działalności na rzecz indywidualnych gospodarstw rolnych członków (art. 138 Prawa spółdzielczego) w ramach ustalonej w spółdzielni organizacji pracy - wymaganej i niezbędnej wobec wieloosobowego składu spółdzielni.

Ustalone zasady kooperacji mogą zatem przypominać wykonywanie pracy pod kierownictwem w określonym miejscu i czasie, ale podporządkowanie spółdzielcy regułem wynikającym z tej organizacji pracy jest właśnie immanentną cechą stosunku członkostwa. Podkreślenia wymaga też, że to ustawodawca wybrał dla członka rolniczej spółdzielni produkcyjnej inną podstawę zatrudnienia niż umowa o pracę. W art. 155 § 1 Prawa spółdzielczego stwierdza się, że zdolny do pracy członek tej spółdzielni ma prawo i obowiązek pracować w spółdzielni w rozmiarze ustalonym corocznie przez zarząd, stosownie do potrzeb wynikających z planu działalności gospodarczej spółdzielni. Zgodnie z art. 156 § 1 ustawy, oprócz członków spółdzielnia może zatrudniać także ich domowników. Natomiast zatrudnienie osób niebędących członkami spółdzielni jest regulowane w art. 157 ustawy. Przepis ten stanowi, że spółdzielnia poza członkami i domownikami może zatrudniać stosownie do swoich potrzeb również inne osoby na podstawie umowy o pracę lub na podstawie innego stosunku prawnego, którego przedmiotem jest świadczenie pracy. Upřednio obowiązująca ustawa z dnia 17 lutego 1961 r. o spółdzielniach i ich związkach w art. 113 stanowiła, że zdolny do pracy członek spółdzielni produkcyjnej ma prawo i obowiązek pracować w spółdzielni w zakresie ustalonym przez statut lub uchwałę walnego zgromadzenia. Przy pracach stanowiących zasadniczy przedmiot działalności gospodarczej, jak również w prowadzonych przez spółdzielnię zakładach przetwórczych i usługowych mogą być zatrudnieni oprócz członków także ich domownicy, inne zaś osoby jedynie dorywczo dla zapobieżenia stratom gospodarczym (art. 114 § 1). Spółdzielnia może zatrudniać czasowo lub na stałe osoby niebędące członkami ani domownikami członków przy wykonywaniu prac wymagających szczególnych kwalifikacji, jakich członkowie nie posiadają (art. 114 § 2). Z przepisów tych wyraźnie wynika wykluczenie umowy o pracę jako podstawy zatrudnienia spółdzielcy w rolniczej spółdzielni produkcyjnej (tak uzasadnienie uchwały Sądu Najwyższego z dnia 6 maja 1988 r., III CZP 32/88, OSNC 1989 Nr 10, poz. 152; wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 20 marca 2003 r., II SA/Łd 2276/01, Prawo Pracy 2003 nr 9, s. 42; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 23 sierpnia 2005 r., I UK 312/04, LEX nr 989238 oraz wyrok Sądu Najwyższego z dnia 21 października 2009 r., I UK 115/09, LEX nr 558571). Choć niektóre prawa i obowiązki związane z wykonywaniem pracy członka rolniczej spółdzielni produkcyjnej mogą być podobne lub identyczne jak wynikające z zatrudnienia pracowniczego, to z woli ustawodawcy członek rolniczej spółdzielni produkcyjnej nie może świadczyć pracy na podstawie umowy o pracę.

Przenosząc te uwagi na grunt niniejszej sprawy, wskazać należy, że stwierdzenie, iż w relacjach ubezpieczonego z Rolniczą Spółdzielnią Produkcyjną dominowały te elementy stosunku pracy, które jednocześnie stanowią cechę charakterystyczną stosunku członkostwa, nie jest wystarczające do ustalenia istnienia stosunku pracy i w konsekwencji przyjęcia, że skarżący był pracownikiem Spółdzielni w spornym okresie. Z ustaleń poczynionych przez Sąd Apelacyjny wynika, że wnioskodawca dnia 17 października 1979 r. złożył deklarację przyjęcia w poczet członków RSP i zadeklarował 1000 udziałów w wysokości 1000 zł wraz z wpisowym w wysokości 50 zł i uchwałą Walnego Zgromadzenia z dnia 17 października 1979 r. został przyjęty na członka tej spółdzielni i wpisany pod nr 76. w poczet członków. Był wynagradzany według zasad obowiązujących członków spółdzielni. Poza wniesieniem wkładu niespornie uczestniczył w Walnych Zgromadzeniach spółdzielni (co potwierdził nie tylko w odwołaniu, ale i w apelacji). Te okoliczności potwierdzają dodatkowe elementy stosunku prawnego charakterystyczne dla członkostwa w spółdzielni i niewynikające z treści art. 22 § 1 k.p.

Sąd Apelacyjny w niniejszym składzie podziela pogląd wyrażony przez Sąd pierwszej instancji, że w okresie zatrudnienia w Rolniczej Spółdzielni Produkcyjnej (...) w M. od dnia 1 września 1979 r. do 4 grudnia 1994 r. odwołujący nie posiadał statusu pracownika, ponieważ wykonywał zatrudnienie w ramach łączącego go ze spółdzielnią stosunku członkostwa. Posiadał więc status członka rolniczej spółdzielni produkcyjnej. Z istoty członkostwa w rolniczej spółdzielni produkcyjnej wynika obowiązek pracy w charakterze i na zasadach członkowskich. Aby zostać pracownikiem rolniczej spółdzielni produkcyjnej trzeba zrezygnować z członkostwa w tej korporacji. Dowodów na rezygnację z członkostwa w Rolniczej Spółdzielni Produkcyjnej (...) w M. ubezpieczony nie naprowadził.

Orzecznictwo Sądu Najwyższego w kwestii prawa członka rolniczej spółdzielni produkcyjnej do emerytury w obniżonym wieku emerytalnym jest bogate i ugruntowane. Już w wyroku z dnia 18 stycznia 2005 r., II UK 136/04 (LEX nr 602703) Sąd Najwyższy jednoznacznie rozstrzygnął, że jako praca w szczególnych warunkach w rozumieniu przepisów art. 32 ustawy emerytalnej nie może być kwalifikowana praca wykonywana w ramach stosunku członkostwa

w rolniczej spółdzielni produkcyjnej. Stanowisko to zostało podtrzymane w wyroku z dnia 25 stycznia 2005 r., I UK 142/01 (ONSP 2005 nr 17, poz. 272), w którym stwierdzono, że praca w charakterze członka rolniczej spółdzielni produkcyjnej nie daje prawa do przejścia na emeryturę w wieku niższym niż podstawowy wiek emerytalny z uwagi na zatrudnienie w szczególnych warunkach, a stanowisko to było konsekwentnie podtrzymane w późniejszych orzeczeniach (por. np. wyroki z dnia 21 października 2009 r., I UK 115/09, LEX nr 558571; z dnia 8 grudnia 2009 r., I UK 186/09, ONSP 2011 nr 13-14, poz. 189 oraz z dnia 20 czerwca 2011 r., I UK 83/11, LEX nr 1646873 i wyrok z dnia 25 kwietnia 2012 r., I UK 384/11, LEX nr 1212661), w których wyrażono zgodnie pogląd, że po pierwsze - podstawą świadczenia pracy w rolniczej spółdzielni produkcyjnej lub innej spółdzielni zajmującej się produkcją rolną (art. 138 i nast. Prawa spółdzielczego) przez jej członka nie może być stosunek pracy, po drugie - okres wykonywania pracy w charakterze członka rolniczej spółdzielni produkcyjnej nie może zostać zaliczony do okresu, od którego zależy nabycie prawa do wcześniejszej emerytury z art. 32 ustawy emerytalnej oraz po trzecie - przedstawione w art. 32 ustawy o emeryturach i rentach ograniczenie prawa do wcześniejszej emerytury jedynie do wypadków świadczenia pracy w charakterze pracownika nie jest niezgodne z konstytucyjną zasadą równego traktowania (art. 32 Konstytucji RP).

Z przedstawionymi powyżej argumentami i twierdzeniami Sąd Apelacyjny w pełni się utożsamia.

Mając na uwadze powyższe ustalenia faktyczne i rozważania prawne, Sąd Apelacyjny na podstawie art. 385 k.p.c. orzekł jak w sentencji.

SSA Małgorzata Gerszewska SSA Iwona Krzeczowska - Lasoń SSA Barbara Mazur